

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

ГУНЬКО НАТАЛЯ ЮРІЇВНА

УДК 340.12:340.133/.134.06(477)](043.3)

**ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ
ДО ЗАКОНІВ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ
ТА ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
ЛУЦЬ Людмила Андріївна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри теорії та філософії права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
БОБРОВНИК Світлана Василівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри теорії права та держави

кандидат юридичних наук, доцент
РИНДЮК Віра Іванівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри теорії та історії права

Захист відбудеться 29 жовтня 2020 року о 10:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, ауд. № 249).

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий 25 вересня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. О. Семків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Забезпечення належного правопорядку в Україні залежить від якісної, збалансованої системи нормативно-правової регламентації, важливе місце в якій належить законам. Сучасна система законів України формується за умов інтенсивного розвитку та соціальних трансформацій і їй властивий високий рівень динамізму. Динамічний характер законотворчості, з одного боку, дає змогу створювати потрібну кількість законів для регулювання різноманітних сфер суспільного життя, а з іншого – може бути загрозливим у контексті збільшення їхньої питомої ваги та розбалансування системи законів, зниження ефективності правового регулювання.

Характерною рисою сучасної системи законодавства України є переобтяженість її великою кількістю законів, зокрема і коригуючих (законів про внесення змін та доповнень до законів). Така система не може бути стійкою, у ній спостерігається збій синхронності відповідних елементів у межах цілого, відсутність балансу нормативного масиву. Вона потребує постійного моніторингу та ревізії законів, належного здійснення законотворчої діяльності, застосування законотворчої техніки та технології задля створення якісних законів, а також здійснення коригуючої законотворчої діяльності та застосування коригуючої законотворчої техніки і технології для їх оновлення та виправлення.

На жаль, в українській правовій науці не приділено достатньо уваги питанням коригуючої законотворчої діяльності (із внесення змін та доповнень до законів) як самостійному явищу, а саме вона є найбільш витребуваною в період трансформації системи нормативно-правової регламентації в сучасних умовах. Щоправда, деякі питання діяльності із внесення змін та доповнень до законів розглядалися в контексті дослідження правотворчості, законотворчості, законотворчої техніки і технології, удосконалення нормативно-правових актів.

В українській та зарубіжній юридичній літературі питанням законотворчості та її результатів – законів, законотворчої техніки та технології приділяли увагу, зокрема, С. Алексєєв, Ю. Арзамасов, О. Богачова, С. Бахвалов, І. Біля-Сабадаш, С. Бобровник, М. Власенко, Т. Васільєва, Ж. Дзейко, Н. Задирака, В. Косович, В. Карташов, Д. Керімов, Т. Кашаніна, Л. Луць, О. Міцкевич, Д. Монастирський, Н. Пархоменко, А. Піголкін, С. Поленіна, П. Рабінович, В. Риндюк, А. Ришелюк, І. Суходубова, В. Тарасюк, Ю. Тихомиров, О. Ющик та інші. Проте,

малодослідженими досі є питання діяльності із внесення змін та доповнень до законів, застосування техніки та технології внесення змін та доповнень до законів, законів про внесення змін та доповнень до первинних законів України.

На монографічному рівні питання змін законодавства (М. Гушчев) та техніки зміни юридичних актів (К. Преподобний) аналізували лише в зарубіжній правовій науці, а в українській науці питання внесення змін до законів досліджували тільки в контексті законотворчості, законотворчої техніки, зокрема у працях Ж. Дзейко, В. Косовича, В. Риндюк. Тож, нині поглибленого наукового аналізу потребують питання юридичної природи коригуючої законотворчої діяльності в Україні, її техніки та технології, а також результатів – законів про внесення змін та доповнень до законів, способів розв’язання проблем, що виникають у процесі її здійснення.

Усе це й визначає актуальність теми дисертаційного дослідження.

Важливо зазначити, що в дисертаційній роботі запропоновано іменувати діяльність із внесення змін та доповнень до законів як коригуючу законотворчу діяльність, – її техніку та технологію – як коригуючі, а закон про внесення змін та доповнень до законів – як коригуючий. Це зумовлено змістом такої діяльності, а також логічними вимогами і вимогами правової стилістики, потребою в уподібненні юридичної термінології, усуненні розбіжностей у її використанні.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в межах планових тем кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка «Техніка та технологія юридичної практики» (державний реєстраційний номер 0015U003954, строк виконання 2015–2017 рр.), «Юридичні засоби забезпечення прав людини в Україні: стан та основні напрями удосконалення» (державний реєстраційний номер 0118U000622, строк виконання 2018–2020 рр.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення основних загальних ознак та особливостей коригуючої законотворчої діяльності (із внесення змін та доповнень до законів), її техніки та технології, способів розв’язання проблем її здійснення в Україні.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких основних завдань:

- уточнити поняття законотворчої діяльності;
- виявити основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої діяльності та сформулювати визначення її поняття;

- виокремити серед різновидів законів коригуючий закон (закон про внесення змін та доповнень до законів), виявити його основні загальні ознаки та особливості, сформулювати визначення поняття;
- уточнити поняття законотворчої техніки;
- виокремити коригуючу законотворчу техніку, виявити її основні загальні ознаки та особливості, сформулювати визначення її поняття;
- уточнити поняття «зміни до законів», «доповнення до законів», «внесення змін до законів», «внесення доповнень до законів»;
- уточнити поняття законотворчої технології;
- виокремити коригуючу законотворчу технологію, виявити її основні загальні ознаки та особливості, сформулювати визначення її поняття;
- охарактеризувати сучасний стан здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні та виявити її проблеми;
- розробити пропозиції щодо розв'язання проблем, які виникають у процесі здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є законотворча діяльність, її техніка та технологія.

Предметом дослідження є основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої діяльності (із внесення змін та доповнень до законів), її техніки та технології, способи розв'язання проблем її здійснення в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний підхід, логічні прийоми, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи.

Діалектичний підхід дав змогу розглядати коригуючу законотворчу діяльність як явище, що функціонує та розвивається, відобразити суперечності, що характерні для цього процесу. Логічні прийоми та засоби супроводжували весь процес дисертаційного дослідження, зокрема дали змогу сформулювати низку понять: коригуюча законотворча діяльність, коригуючий закон, коригуюча законотворча техніка та коригуюча законотворча технологія. Теорія діяльності була покладена в основу розгляду коригуючої законотворчої діяльності. Завдяки системному аналізу, зокрема структурним прийомам, охарактеризовано внутрішню будову коригуючої законотворчої діяльності, коригуючої законотворчої техніки та технології. Аналіз документів уможливив збір інформації про закони України та інші правові документи, яка необхідна для їхньої характеристики. За допомогою прийомів і засобів техніко-юридичного аналізу охарактеризовано загальні (зокрема,

термінологічні, стильові, логічні) та спеціальні засоби і прийоми коригуючої законотворчої техніки; сформульовано юридичні конструкції коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології. Загальнотеоретичний метод дав змогу виявити основні загальні ознаки й особливості коригуючої законотворчої діяльності, коригуючого закону, коригуючої законотворчої техніки та технології.

Наукова новизна одержаних результатів. У вітчизняному правознавстві це дисертаційне дослідження є однією з перших загальнотеоретичних праць, у якій виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої діяльності (із внесення змін та доповнень до законів), її техніки та технології, охарактеризовано способи розв'язання проблем її здійснення в Україні.

Наукова новизна дослідження конкретизована в таких положеннях:
уперше:

- виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої діяльності, на основі яких сформульовано визначення її поняття як складової частини законотворчої діяльності, що спрямована на внесення змін та доповнень до первинних законів задля виправлення чи/та оновлення їхніх змістовних та/або формальних параметрів, забезпечення їх належного регулятивного рівня;

- виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючого закону (закону про внесення змін та доповнень до законів), на основі яких сформульовано визначення його поняття як різновиду законів, що приймається органами законодавчої влади для коригування первинних законів, виправлення чи/та оновлення змістовних та/або формальних їхніх параметрів, забезпечення їх належного регулятивного рівня;

- виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої техніки, на підставі яких сформульовано визначення її поняття як системи загальних і спеціальних засобів та прийомів законотворчої техніки, що спрямовані на виправлення чи/та оновлення змістовних та/або формальних параметрів первинних законів;

- виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої технології, на основі яких сформульовано визначення її поняття як належним чином регламентованого порядку застосування прийомів та засобів коригуючої законотворчої техніки задля виправлення чи/та оновлення первинних законів;

- розроблено пропозиції щодо розв'язання проблем здійснення коригуючої законотворчої діяльності, застосування коригуючої зако-

нотворчої техніки та технології в Україні, а саме: запропоновано створити регламентарний акт, у якому зафіксувати положення про порядок внесення змін та доповнень до законів України, легалізувати низку понять (коригуюча законотворча діяльність, коригуючий закон, коригуюча законотворча техніка, коригуюча законотворча технологія тощо), закріпити змістовні та формальні техніко-технологічні вимоги і до коригуючої законотворчої діяльності, і до її результатів, внести зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України».

удосконалено:

- поняття законотворчої діяльності;
- поняття законотворчої техніки як системи прийомів та засобів, які забезпечують створення, опублікування, коригування законів, припинення їх чинності;
- поняття законотворчої технології як належно регламентованого порядку застосування прийомів та засобів законотворчої техніки задля створення законів;
- поняття «зміни до законів», «доповнення до законів», «внесення змін до законів», «внесення доповнень до законів»;

набули подальшого розвитку:

- положення про природу законотворчої техніки;
- положення про природу законотворчої технології.

Практичне значення одержаних результатів. Положення, висновки та пропозиції дослідження можна використати: у науково-дослідницькій сфері – для подальшого розвитку теорії законотворчої діяльності, вітчизняної загальної теорії права загалом; у юридичній практиці – для вдосконалення системи законодавства України, забезпечення ефективності законотворчої коригуючої діяльності; у навчальному процесі – для викладання навчальних дисциплін «Загальна теорія права», «Теорія правових актів», галузевих юридичних навчальних дисциплін, для підготовки підручників, посібників, методичних матеріалів і для студентів, і для учасників законотворчої (правотворчої) діяльності та інших представників юридичної професії (Акт про впровадження результатів дисертації ЛьвДУВС № 19 від 16.06.2020).

Апробація результатів дисертації. Дисертація виконана й обговорена на кафедрі теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка. Основні положення і висновки дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях, зокрема на: всеукраїнській науково-практичній конференції «Філософські, теоретич-

ні та методологічні проблеми юридичної науки в умовах євроінтеграції України» (м. Львів, 25 квітня 2014 р.); XXI звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 12–13 лютого 2015 р.); XXV звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 7–8 лютого 2019 р.); XXVI звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 6–7 лютого 2020 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено в 10 публікаціях, з яких шість статей опубліковано у фахових наукових виданнях, зокрема одна з них – у зарубіжному виданні і чотири тези доповідей, що розміщені у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів (що містять вісім підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок, із них основного тексту – 177 сторінок, список використаних джерел містить 321 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет, методологію дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про їх апробацію та публікації автора, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Методологічні основи дослідження внесення змін та доповнень до законів України» складається із двох підрозділів, які присвячено аналізу наукових напрацювань з питань коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології, а також методології дослідження.

У **підрозділі 1.1 «Стан наукової розробки досліджуваної проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі»** здійснено аналіз наукових джерел за темою дисертації. Зазначено, що питання коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології, законів про внесення змін та доповнень до законів досліджували лише в контексті проблем правотворчості, законотворчості, законотворчої техніки та техноло-

гії. У вітчизняній юридичній літературі деякі з цих питань висвітлено у працях Ж. Дзейко, В. Косовича, В. Риндюк, а в зарубіжній (на монографічному рівні) – аналізувалися питання змін законодавства (М. Гущев) та техніки зміни юридичних актів (К. Преподобний).

У сучасній українській теорії права сформовано лише деякі положення теорії коригуючої законотворчої діяльності. Констатовано, що і досі потребують уточнення поняття законотворчої діяльності, її техніки та технології, з'ясування природи коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології, коригуючих законів (законів про внесення змін та доповнень до законів), потребують характеристики способи розв'язання проблем здійснення такої діяльності в Україні. Ці питання вимагають поглибленого наукового аналізу, формування пропозицій щодо прийняття регламентарного акта, який визначав би порядок здійснення коригуючої законотворчої діяльності.

Підрозділ 1.2 «Методологія дослідження» присвячено характеристиці підходів, прийомів та засобів пізнання, використання яких було обумовлено предметом цього дослідження.

Визначальним для дослідження проблематики коригуючої законотворчої діяльності в Україні був діалектичний підхід, зокрема теорія розвитку, що дало змогу трактувати таку діяльність, її результати – коригуючі закони, її техніку та технологію як явища, що функціонують та розвиваються.

Весь процес дослідження супроводжували логічні прийоми пізнання (аналіз, синтез, індукція тощо), завдяки яким уточнено низку понять: правотворчість, законотворчість, законотворча техніка та технологія, а також сформульовано визначення нових понять.

Вагоме місце в межах загальнонаукової методології займає діяльнісна методологія, що дало змогу трактувати коригуючу діяльність як складову частину законотворчої, а категорія діяльності стала визначальною для її характеристики.

Системна методологія уможливила характеристику коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології як цілісних явищ із власною внутрішньою організацією. Структурно-функціональні прийоми дозволили трактувати коригуючу законотворчу техніку як систему прийомів та засобів внесення змін та доповнень до законів України, а коригуючу законотворчу технологію – як порядок застосування технічних прийомів та засобів; виокремити такі елементи коригуючої законотворчої діяльності: мета, суб'єкт, об'єкт, дії, прийоми, засоби, результат.

Аналіз документів як один із соціологічних методів сприяв дослідженню Конституції України, законів України та інших правових документів, відтак було зібрано та проаналізовано інформацію про них, необхідну для їхньої характеристики.

У процесі дослідження використовувалась спеціально-юридична методологія. За допомогою таких прийомів та засобів техніко-юридичного аналізу, як юридична термінологія, юридична конструкція, засоби документального оформлення, вдалося не тільки охарактеризувати законотворчу діяльність, її техніку та технологію, а й створити конструкції коригуючої законотворчої діяльності, коригуючої законотворчої техніки та технології.

Водночас провідним у цьому дослідженні був загальнотеоретичний метод, за допомогою якого охарактеризовано законотворчу діяльність, її техніку та технологію, і такі малодосліджені у правовій науці явища, як коригуюча законотворча діяльність, її техніка та технологія, коригуючий закон, а також виявлено їхні основні загальні ознаки та особливості.

У процесі дослідження використовувались і методи прогнозування, завдяки яким запропоновано способи розв'язання проблем здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні.

Наведений методологічний інструментарій дав змогу досягти мети дисертаційної роботи.

Розділ 2 «Теоретичні основи дослідження внесення змін та доповнень до законів України» містить два підрозділи, у яких охарактеризовано коригуючу законотворчу діяльність та коригуючий закон (закон про внесення змін та доповнень до законів) та виявлено їхні основні загальні ознаки й особливості.

Підрозділ 2.1 «Коригуюча законотворча діяльність» присвячено характеристиці законотворчої діяльності, зокрема коригуючої, з'ясовано їх співвідношення зі суміжними поняттями. Сформовано поняттєвий ряд: діяльність, соціальна діяльність, правова діяльність, правотворча діяльність, законотворча діяльність, коригуюча законотворча діяльність. Це дало змогу виявити місце коригуючої законотворчої діяльності серед інших явищ та охарактеризувати її як складову частину законотворчої діяльності. Уточнено природу законотворчої діяльності та її поняття. Виявлено основні загальні ознаки й особливості коригуючої законотворчої діяльності, на підставі яких сформульовано визначення її поняття.

З'ясовано співвідношення поняття «коригуюча законотворча діяльність» із суміжними поняттями і термінами, зокрема «зміни до законів», «доповнення до законів», «внесення змін до законів», «внесення допо-

внень до законів». Запропоновано замінити термін «діяльність із внесення змін та доповнень до законів» на термін «коригуюча законотворча діяльність», який більш повно відображає зміст і характер цієї діяльності. Констатовано, що коригуюча законотворча діяльність відрізняється від законотворчої діяльності із внесення поправок до законопроектів.

У підрозділі 2.2 «Закон про внесення змін та доповнень до законів України» висвітлено питання про природу і поняття коригуючого закону, його співвідношення із суміжними поняттями.

Аналіз наукових позицій, висловлених у юридичній літературі, законів України та інших офіційних документів дав змогу зробити висновок про багатоманітність точок зору щодо поняття, природи і різновидів законів; відсутність легалізованих понять: закон, закон про внесення змін та доповнень до законів; відсутність критеріїв їх класифікації, за якими можна було б виокремити обслуговуючі, зокрема коригуючі, закони.

Запропоновано замінити термін «закон про внесення змін та доповнень до законів» терміном «коригуючий закон».

За регулятивними та обслуговуючими функціями законів виокремлено регулюючі закони (безпосередньо спрямовані на регулювання суспільних відносин) та обслуговуючі (спрямовані на забезпечення належного функціонування регулюючих законів). До обслуговуючих віднесено і коригуючий закон.

Виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючого закону і на цій основі сформульовано визначення його поняття як різновиду законів, що приймається органами законодавчої влади для коригування первинних законів, виправлення чи/та оновлення змістовних та/або формальних їхніх параметрів, забезпечення їх належного регулятивного рівня.

З'ясовано співвідношення між коригуючим законом, перехідними положеннями та законом у новій редакції. Запропоновано результати коригуючої законотворчої діяльності об'єктивувати в коригуючих законах.

Розділ 3 «Техніко-технологічні питання коригуючої законотворчої діяльності» складається з двох підрозділів, у яких охарактеризовано коригуючу законотворчу техніку та технологію, виявлено їх співвідношення зі суміжними поняттями.

У підрозділі 3.1 «Коригуюча законотворча техніка» проаналізовано підходи щодо поняття законотворчої техніки, зокрема коригуючої, охарактеризовано її співвідношення зі суміжними поняттями. З'ясовано, що розуміння цих явищ є багатоманітним, а їхні поняття не легалізовані в законодавстві України. Уточнено ознаки та поняття законотворчої

техніки, удосконалено поняття її засобів та прийомів. Здійснено диференціацію законотворчої техніки за змістом законотворчої діяльності на техніку створення, опублікування, техніку коригування законів, техніку припинення їх чинності; а також здійснено класифікацію за видами законів. Виокремлено такий її різновид, як коригуюча законотворча техніка.

Уточнено поняття: «зміни до законів», «доповнення до законів», «внесення змін до законів», «внесення доповнень до законів». Розмежовано ці поняття, як такі, що відображають відносно самостійні явища.

Виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої техніки та сформульовано визначення її поняття. Зазначено, що коригуюча законотворча техніка складається із загальних засобів та прийомів законотворчої техніки (мовних, логічних, структурно-реквізитних), а також – спеціальних засобів (зміни та доповнення до законів) та прийомів (внесення змін та внесення доповнень до законів). Виокремлено такі основні види коригуючої законотворчої техніки в Україні за засобами і прийомами – техніка внесення змін і техніка внесення доповнень до законів; за видами законів – техніка внесення змін і доповнень до Конституції України, конституційних законів, звичайних законів, кодифікованих законів, Закону України «Про Державний бюджет України».

У підрозділі 3.2 «Коригуюча законотворча технологія» охарактеризовано законотворчу технологію, зокрема коригуючу законотворчу технологію. Проаналізовано точки зору щодо природи і поняття законотворчої технології, зокрема коригуючої, виявлено багатоманітність у їх розумінні та відсутність легалізованих понять у законодавстві України. З'ясовано їх співвідношення зі суміжними поняттями. Уточнено природу і поняття законотворчої технології як належно регламентованого порядку застосування прийомів та засобів законотворчої техніки для створення законів.

Констатовано, що різновидом законотворчої технології є коригуюча законотворча технологія. Виявлено основні загальні ознаки й особливості та сформульовано визначення поняття коригуючої законотворчої технології як належно регламентованого порядку застосування прийомів та засобів коригуючої законотворчої техніки для виправлення чи/та оновлення первинних законів.

Розділ 4 «Сучасний стан та розвиток коригуючої законотворчої діяльності в Україні» містить два підрозділи, в яких охарактеризовано питання здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні, виявлено низку проблем та запропоновано способи їх розв'язання.

Підрозділ 4.1 «Проблеми здійснення коригуючої законотворчої діяль-

ності» присвячено з'ясуванню сучасного стану здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні. З'ясовано, що коригуюча законотворча діяльність характеризується високим рівнем динамізму; виявлено наявність великої кількості законів, більш ніж половина з яких є коригуючими; високий ступінь змінюваності законів; лобіювання вузькогрупових інтересів; відсутність регламентарного акта, що визначає порядок здійснення коригуючої законотворчої діяльності; наявність значної кількості законотворчих помилок; розбалансованість системи законів України.

Зазначено, що високий рівень динамізму законотворчої діяльності зумовлений і об'єктивними чинниками (змінюючими відносин), і суб'єктивними (недосконалістю правових механізмів її здійснення, рівнем професіоналізму суб'єктів законотворчої діяльності, відсутністю належного наукового обґрунтування).

У підрозділі 4.2 «Основні способи розв'язання проблем коригуючої законотворчої діяльності в Україні» систематизовано наукові позиції, що висвітлені в юридичній літературі, а також положення офіційних правових документів щодо удосконалення відповідних аспектів коригуючої законотворчої діяльності.

Сформовано авторські пропозиції щодо розв'язання виявлених у процесі дисертаційного дослідження проблем здійснення коригуючої законотворчої діяльності і застосування коригуючої законотворчої техніки і технології в Україні, а саме: закріпити положення про порядок здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні в регламентарному акті; легалізувати поняття «законотворча діяльність», «коригуюча законотворча діяльність», «закон», «коригуючий закон», «коригуюча законотворча техніка», «коригуюча законотворча технологія»; закріпити повноваження учасників і суб'єктів коригуючої законотворчої діяльності, змістовні та формальні вимоги до законотворчої діяльності, зокрема коригуючої, законів, зокрема коригуючих; внести зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Запропоновано створити постійну моніторингову програму та забезпечити її здійснення.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено нове наукове завдання, що полягає у виявленні основних загальних ознак та особливостей коригуючої законотворчої діяльності (із внесення змін та доповнень до законів), її техніки та технології, способів розв'язання проблем її здійснення в Україні.

Отримані під час дослідження результати дають змогу зробити такі висновки:

1. З'ясовано, що в сучасній українській теорії права сформовано лише окремі положення щодо коригуючої законотворчої діяльності. Спеціальних же монографічних досліджень, присвячених питанням внесення змін та доповнень до законів України, не проводилося. Деякі із цих питань досліджували лише в контексті аналізу правотворчості, законотворчості, законотворчої техніки та технології, вдосконалення системи законодавства.

2. Уточнено характерні ознаки законотворчої діяльності, а саме: спрямованість на створення, опублікування, коригування законів та припинення їх чинності, здійснення її органами законодавчої влади в особливому порядку. На підставі цього уточнено поняття законотворчої діяльності як діяльності органів законодавчої влади, що здійснюється в особливому порядку та спрямована на створення, опублікування, коригування законів та припинення їх чинності.

Коригуючу законотворчу діяльність охарактеризовано як складову частину законотворчої діяльності.

3. Виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої діяльності, а саме: вона є складовою частиною законотворчої діяльності; здійснюється органами законодавчої влади; є діяльністю із внесення змін та доповнень до первинних законів; здійснюється із застосуванням коригуючої законотворчої техніки та технології; її результати об'єктивуються в коригуючих законах (законах про внесення змін та доповнень до первинних законів); її метою є виправлення чи/та оновлення змістовних та/або формальних параметрів законів, забезпечення належного їх регулятивного рівня. На цій підставі сформульовано визначення поняття «коригуюча законотворча діяльність».

4. У роботі за функціями законів, (зокрема регулюючими та обслуговуючими) виокремлено регулюючі закони, що спрямовані на регулювання суспільних відносин та обслуговуючі закони, що забезпечують їх належне функціонування. Серед обслуговуючих законів виділено і коригуючі (закони про внесення змін та доповнень до первинних законів).

Виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючого закону, а саме: він є одним із різновидів законів; приймається органом законодавчої влади в установленому законом порядку; має специфічну юридичну форму – коригуючий закон (закон про внесення змін

та доповнень до законів); має специфічну структуру; містить обслуговуючі нормативно-правові приписи, завдяки яким вносяться зміни та доповнення до первинних законів; містить положення (зміни та/або доповнення), які вносяться до первинних законів; має на меті коригування первинних законів (шляхом внесення змін та доповнень до них), виправлення чи/та оновлення змістовних та/або формальних параметрів законів задля забезпечення їх належного регулятивного рівня. На основі цього сформульовано визначення поняття «коригуючий закон» (закон про внесення змін та доповнень до законів України).

5. Уточнено ознаки законотворчої техніки: вона є різновидом правотворчої техніки; способом законотворчої діяльності; спрямована на створення, опублікування, коригування законів, припинення їх чинності; складається із прийомів та засобів; має видові особливості. Отже, законотворча техніка – це система прийомів та засобів, які забезпечують створення, опублікування, коригування законів, припинення їх чинності. Засобами законотворчої техніки визначено ті явища, які необхідні для створення, опублікування, коригування законів чи припинення їх чинності, а прийомами – моделі використання засобів законотворчої техніки в процесі здійснення законотворчої діяльності.

Законотворчу техніку диференційовано за змістом законотворчої діяльності на техніку створення, опублікування, техніку коригування законів (коригуючу законотворчу техніку), техніку припинення їх чинності; а також за видами законів.

6. Виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої техніки: вона є різновидом законотворчої техніки; способом коригування законів; складається із загальних та спеціальних засобів і прийомів; містить такі спеціальні засоби як зміни до законів та доповнення до законів; спеціальні прийоми як внесення змін до законів та внесення доповнень до законів; спрямована на виправлення чи/та оновлення законів; має видові особливості. На цій основі сформульовано визначення поняття «коригуюча законотворча техніка».

7. Уточнено поняття «зміни до законів» як спеціального засобу коригуючої законотворчої техніки, завдяки якому змінюються змістовні чи формальні параметри первинного закону.

Уточнено поняття «доповнення до законів» як спеціального засобу коригуючої законотворчої техніки, завдяки якому додаються змістовні чи формальні параметри первинного закону.

Уточнено поняття «внесення змін до законів» та поняття «внесен-

ня доповнень до законів» як спеціальних прийомів коригуючої законотворчої техніки.

Розмежовано поняття «внесення змін до законів», «внесення доповнень до законів» та «зміни до законів», «доповнення до законів». Констатовано, що ці поняття відображають відносно самостійні явища, що тісно взаємопов'язані між собою як прийоми та засоби в межах ширшого поняття – коригуюча законотворча техніка.

8. Уточнено ознаки законотворчої технології: вона є різновидом правотворчої технології; регламентується законом; є системою правил застосування прийомів та засобів законотворчої техніки; такі правила містять змістовні та формальні вимоги до законотворчої діяльності та її результатів – законів; такі правила тісно пов'язані із законотворчим процесом, спрямовані на створення законів; має видові особливості.

Уточнено поняття законотворчої технології як належно регламентованого порядку застосування прийомів та засобів законотворчої техніки для створення законів.

Встановлено, що коригуюча законотворча технологія є специфічним різновидом законотворчої технології.

9. Виявлено основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої технології: вона є різновидом законотворчої технології; системою правил застосування загальних та спеціальних прийомів і засобів коригуючої законотворчої техніки; регламентується законом; містить змістовні та формальні вимоги до коригуючої законотворчої діяльності та коригуючих законів; здійснюється у спеціальних процедурах; спрямована на виправлення чи/та оновлення первинних законів; має видові особливості. На основі цього сформульовано визначення поняття «коригуюча законотворча технологія».

10. Під час аналізу сучасного стану вітчизняної коригуючої законотворчої діяльності виявлено низку проблем її здійснення та застосування її техніки і технології: відсутність належної наукової уваги до розробки проблематики коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології, а відтак наукового обґрунтування низки положень; відсутність легалізованих понять – коригуюча законотворча діяльність, коригуюча законотворча техніка, коригуюча законотворча технологія, коригуючий закон; відсутність техніко-технологічних вимог до здійснення коригуючої законотворчої діяльності та фіксації окремих її положень у різноманітних документах, зокрема і в законах; відсутність єдиного порядку внесення змін та доповнень до законів України, правил застосування

коригуючої законотворчої техніки та технології; закріплення в законах лише частини процедурних питань щодо внесення змін та доповнень до законів України, відсутність легалізованих змістовних та формальних вимог до коригуючої законотворчої діяльності, її техніки і технології та її результатів – законів про внесення змін та доповнень до законів України; високий динамізм, стихійний та нерівномірний характер, відсутність плановості здійснення такої діяльності, велика кількість законів про внесення змін та доповнень до законів, недотримання техніко-технологічних вимог здійснення коригуючої діяльності.

Ці проблеми спричиняють появу низки законотворчих помилок: невідповідність змін (а подекуди й суперечливість) потребам та меті правового регулювання суспільних відносин, чинній системі законодавства, змісту і меті первинного закону; неправильний вибір правових засобів; термінологічний різнобій; порушення реквізитних вимог; неправильний вибір юридичної форми та багато інших.

11. Виявлені проблеми коригуючої законотворчої діяльності зумовили пошук способів їх розв’язання, формування відповідних пропозицій, а саме: запропоновано створити регламентарний акт, у якому зафіксувати положення про порядок внесення змін та доповнень до законів України; легалізувати поняття – «законотворчість», «коригуюча законотворча діяльність», «коригуючий закон», «коригуюча законотворча техніка», «коригуюча законотворча технологія»; закріпити повноваження щодо здійснення коригуючої законотворчої діяльності за відповідними суб’єктами (і за суб’єктами законотворчості, і за її учасниками); закріпити змістовні та формальні техніко-технологічні вимоги до коригуючої законотворчої діяльності та її результатів – коригуючих законів; забезпечити здійснення постійного моніторингу коригуючої законотворчої діяльності, що дасть змогу виявити реальну об’єктивну потребу у її здійсненні, знизити її стихійний характер, гіперболізацію ролі діяльності щодо внесення змін та доповнень до законів України, як і самих цих законів. Відповідна моніторингова програма має містити засоби запобігання (урахування індексу динамізму) та/або подолання ризиків розбалансування системи законів України.

Запропоновано внести зміни та доповнення до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», а саме: 1) п. 8 ст. 90 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» викласти в такій редакції: «Якщо після прийняття поданого законопроекту необхідні зміни або доповнення до інших законів, то перелік законів, до яких мають бути внесе-

ні зміни, як і текст змін, можуть включатися до перехідних положень цього законопроекту. Зміни та доповнення до законів, подані в переліку, вносяться лише коригуючим законом (законом про внесення змін та доповнень до законів) України»; 2) доповнити ст. 92 пунктом 5 такого змісту: «Реєстрація та облік коригуючих законів (законів про внесення змін та доповнень до законів) України здійснюється у межах окремої рубрики»; 3) доповнити ч. 2 ст. 19¹ положенням такого змісту: «При формуванні плану законопроектної роботи Верховної Ради України враховуються результати моніторингу коригуючої законотворчої діяльності».

Рекомендовано Міністерству юстиції України налагодити підготовку фахівців у сфері законотворчості, розробити кваліфікаційні вимоги до осіб, які її здійснюють та визначити коло суб'єктів, які повинні нести відповідальність за неналежне виконання чи невиконання обов'язків у процесі здійснення коригуючої законотворчої діяльності. Науковій спільноті варто посилити увагу до досліджень цієї проблематики, зокрема щодо видових особливостей коригуючої законотворчої діяльності, що сприятиме формуванню сучасної української теорії законотворчості як цілісної системи знань про неї.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Гунько Н. Ю. Закони: загальнотеоретична характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. № 53. С. 19–22 (0,56 друк. арк.).

2. Гунько Н. Ю. Загальнотеоретична характеристика законодавчої техніки. *Jurnalul juridic national: teorie și practică / Republica Moldova*. 2019. Вип. 4 (38). С. 5–8 (0,5 друк. арк.).

3. Гунько Н. Ю. Техніка внесення змін та доповнень до законів України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 8. С. 138–143. (0,5 друк. арк.).

4. Гунько Н. Ю. Технологія внесення змін та доповнень до законів України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 9. С. 153–159. (0,7 друк. арк.).

5. Гунько Н. Ю. Коригуюча законотворча діяльність: деякі теоретичні питання. *Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове видання*. 2019. Вип. 3. С. 17–20. URL: http://www.pap.in.ua/3_2019/4.pdf (0,54 друк. арк.).

6. Гунько Н. Ю. Проблеми коригуючої законотворчої діяльності в Україні та способи їх розв’язання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 1. С. 154–159. (0,5 друк. арк.).

7. Гунько Н. Ю. Законодавчі зміни та доповнення: деякі теоретичні аспекти. *Філософські, теоретичні та методологічні проблеми юридичної науки в умовах євроінтеграції України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції* (м. Львів, 25 квітня 2014 р.). Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2014. С. 114–119.

8. Гунько Н. Ю. Зміни та доповнення до законів України: деякі теоретичні питання. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXI звітної наук.-практ. конференції* (м. Львів, 12–13 лютого 2015 р.). Львів: Юрид. ф-т ЛНУ імені Івана Франка, 2015. С. 22–25.

9. Гунько Н. Ю. Коригування законів – основа збалансованості чи підґрунтя розбалансованості законодавства. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXV звітної наук.-практ. конференції* (м. Львів, 7–8 лютого 2019 р.). Львів: Юрид. ф-т ЛНУ імені Івана Франка, 2019. С. 5–8.

10. Гунько Н. Ю. Сучасний стан внесення змін та доповнень до законів України. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXVI звітної наук.-практ. конференції* (м. Львів, 6–7 лютого 2020 року). Львів: Юрид. ф-т ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 3–5.

АНОТАЦІЯ

Гунько Н. Ю. Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2020.

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему і присвячена виявленню основних загальних ознак та особливостей коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології, способів розв’язання проблем її здійснення в Україні.

У роботі уточнено природу і поняття законотворчої діяльності та закону; виявлено основні загальні ознаки й особливості коригуючої законотворчої діяльності, коригуючих законів (законів про внесення змін та доповнень до законів). За функціями законів виокремлено регулюючі та обслуговуючі, до яких віднесено коригуючий закон. Удосконалено поняття законотворчої техніки і технології; виявлено основні загальні ознаки й особливості коригуючої законотворчої техніки та технології. Охарактеризовано сучасний стан здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні, виявлено проблеми її здійснення та запропоновано способи їх розв'язання. Розроблено відповідні пропозиції щодо: фіксації порядку здійснення коригуючої законотворчої діяльності в Україні у регламентарному акті; легалізації відповідних понять, закріплення повноважень учасників і суб'єктів коригуючої законотворчої діяльності; змістовних та формальних вимог до законотворчої діяльності, зокрема коригуючої та коригуючих законів; створення постійної моніторингової програми, яка містила б відповідні засоби запобігання (урахування індексу динамізму) та/або подолання ризиків розбалансування системи законів України.

Ключові слова: законотворча діяльність, закон, коригуюча законотворча діяльність, коригуюча законотворча техніка та технологія, коригуючий закон (закон про внесення змін та доповнень до законів).

АННОТАЦІЯ

Гулько Н. Ю. Изменения и дополнения к законам Украины: общетеоретические и технико-технологические вопросы. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Львовский национальный университет имени Ивана Франка Министерства образования и науки Украины. – Львов, 2020.

Диссертационная работа выполнена на актуальную тему и посвящена установлению основных общих признаков и особенностей корректирующей законотворческой деятельности, ее техники и технологии, способов решения проблем ее осуществления в Украине.

В работе сделано уточнение природы и усовершенствованы понятия законотворческой деятельности и закона; установлено основные общие

признаки и особенности корректирующей законотворческой деятельности. Усовершенствованы понятия законотворческой техники и технологии, установлены основные признаки и особенности корректирующей законотворческой техники и технологии. Дана характеристика современного состояния осуществления корректирующей законотворческой деятельности в Украине, выявлены проблемы ее осуществления, предложены способы их разрешения. Разработаны соответствующие рекомендации по их разрешению: относительно фиксации порядка осуществления корректирующей законотворческой деятельности в Украине в регламентарном акте; легализации соответствующих дефиниций; фиксации полномочий участников и субъектов корректирующей законотворческой деятельности; содержательных и формальных требований и к законотворческой деятельности, в частности корректирующей, и к корректирующим законам; создания постоянно действующей мониторинговой программы, содержащей соответствующие средства предупреждения (индекс динамизма) и преодоления угрозы разбалансирования системы законов Украины.

Ключевые слова: законотворческая деятельность, закон, корректирующая законотворческая деятельность, корректирующая законотворческая техника и технология, корректирующий закон (закон о внесении изменений и дополнений в законы).

SUMMARY

Hunko N. Y. Amendments to laws of Ukraine: general theoretical and technical-technological issues. – On the manuscript rights.

Thesis for the Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy) in specialty 12.00.01 – Theory and History of the State and Law; History of Political and Law Doctrines. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2020.

The thesis deals with a topical subject and is devoted to the main general and specific features of the adjusting law-making activity, its technique and technology, as well as to the ways to resolve problems of this activity in Ukraine.

The paper clarifies the legal nature and concepts of the law-making activity and of law; identifies main general and specific features of the adjusting law-making activity (introducing amendments to laws), its concept was defined.

By the criteria of the functions of laws (regulatory and supporting) regulatory and supporting laws are distinguished. Among supporting laws are

adjusting laws (amending laws). The main general and specific features of adjusting law have been identified, its concept has been defined. Relation between adjusting law, transitional provisions, and the new version of the law was found. It was proposed that the results of adjusting law-making activity should be spelled out only in adjusting laws.

The nature of law-making technique and law-making technology have been clarified, their concepts have been improved. Concepts of Additions to the laws, Changings to the laws, Introducing of additions to laws, Introducing of changings to laws have been clarified as those which reflect relatively autonomous phenomena.

Main general and specific features of adjusting law-making technique and technology have been identified, their concepts have been defined.

The current state of implementing of adjusting law-making activity in Ukraine has been characterized, its problems were determined: high dynamism of adjusting law-making activity; a large number of laws and adjusting laws particularly; interest group lobbying; necessity of the regulatory act which establishes unified procedure for adjusting law-making activity implementing; appropriate definitions are not legally fixed; there are a large number of the legislative mistakes; System of laws of Ukraine is unbalanced.

Proposals for addressing such problems have been developed: to set out unified procedure for adjusting law-making activity in the regulatory act; definitions of law-making activity, adjusting law-making activity, law, adjusting law, adjusting law-making technique and technology should be legally fixed; responsibilities and powers of the subjects and participants of adjusting law-making activity should be established; substantial and formal requirements for the law-making activity, and for adjusting law-making activity, for laws and adjusting laws should be established; qualification requirements for subjects and participants of adjusting law-making activity should be defined; to make amendments to the Law of Ukraine «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine»; monitoring program that would contain appropriate means of prevention (considering the index of dynamism) and overcoming the risks of unbalanced system of laws of Ukraine should be developed.

Key words: law-making activity, law, adjusting law-making activity, adjusting law-making technique and technology, adjusting law (amending law).

Підписано до друку 23.09.2020 р. Формат 60x84/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com